

Informaatiotutkimuksen päivät 2010
21. - 22. lokakuuta, Tampere

ABSTRAKTI

Mari Katvala & Terttu Kortelainen

Sosiaalisen median välineet tieteellisissä lehdissä

Mari Katvala, Oulun yliopiston kirjasto, mari.katvala@oulu.fi; Terttu Kortelainen, Informaatiotutkimus, Humanistinen tiedekunta, Oulun yliopisto, terttu.kortelainen@oulu.fi,

Sosiaalisen median välineistä on tulossa osa paitsi jokapäivästä, myös osa tieteellistä viestintää (Borgman 2007, 99; Torres-Salinas & Delgado-Lopez-Cozar, 2009; Wang, Jiang & Ma 2010). Ne mahdollistavat nopean tiedonvälityksen ja keskustelun, mutta niiden roolia myös vertaisarvioinnissa tieteellisen artikkelin julkaisemisen jälkeen on pohdittu (Borgman 2007, 59-60). Niiden avulla voidaan käydä tieteellistä ajatuksenvaihtoa ja ne mahdollistavat tutkijoiden keskinäistä resurssien jakamista (Thelwall 2008, 728). Julkaisutoiminnalta sosiaalisessa verkkomediassa puuttuu kuitenkin laadun varmistus vertaisarvioinnin muodossa. Tästä syystä niiden rooli tieteellisessä viestinnässä ei ole sama kuin perinteisillä artikkeleilla ainakaan toistaiseksi.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, missä määrin sosiaalisen median välineitä hyödynnetään tieteellisten lehtien verkkosivuilla tällä hetkellä. Tutkimuksen kohteeksi valittiin Thomson Reutersin ISI Web of Knowledge -tietokannasta kymmeneltä tieteenalalta kymmenen korkeimman viittauskertoimen arvon saanutta lehteä, jotka edustavat luonnontieteitä ja yhteiskuntatieteitä. Valitut tieteenalat ovat epäorgaaninen kemia, evoluutioekologia, sovellettu fysiikka, tietojenkäsittelytiede, yleislääketiede, informaatiotutkimus, kasvatustiede, kielitiede, sosiologia ja viestintä. Kaikilla valituilla aloilla 10 suurimman viittauskertoimen saanutta lehteä ilmestyy elektronisessa muodossa joko yksinomaan tai painetun version rinnalla. Näitä aloja edustavien lehtien digitaalisista versioista tutkittiin erilaisten verkko 2.0 -välineiden esiintyminen lehtien verkkosivuilla. Blogeista tutkittiin myös niiden kautta ilmenevää vuorovaikutusta. Tutkimusaineisto koskee alkuvuotta 2010.

Tutkimusaineisto on koottu Web of Knowledge -tilastoista, tarkasteltujen tieteellisten lehtien verkkosivuilta ja niihin mahdollisesti sisältyvien blogien teksteistä. Kokosimme lehtien verkkosivuja koskevat tiedot 11.4.2010 kahden tutkijan yhteistyönä. Koottu aineisto on pääosin kvantitatiivista, mutta blogien kohdalla sisällön tarkastelu on kvalitatiivinen. Sosiaalisen median välineiden löytäminen verkkosivulta ei aina ole yksinkertaista, niistä käytetään vaihtelevia nimityksiä ja niiden tehtävä vaihtelee. Osassa sivustoista on lehden oma blogi, joillakin taas kustantaja tarjoaa blogiympäristöä yhteisenä useammalle julkaisemalleen lehdelle. Näissäkin tapauksissa blogi otettiin mukaan tutkimusaineistoon, jos sille oli linkki lehden verkkosivulta.

Tutkitut 100 tieteellistä lehteä tarjosivat melko niukasti sosiaalisen median välineitä lukijoidensa ja kirjoittajiensa käyttöön. Osa lehdistä (22 sadasta) ei tarjonnut niitä ollenkaan.

Lehtien verkkosivuilta löytyi blogeja, RSS-syötteitä, Facebook-, Twitter- ja Youtube -yhteyksiä ja sosiaalisia kirjanmerkkejä. Ainoastaan jotkut yleislääketieteen lehdet hyödynsivät kaikkia edellä mainittuja välineitä, kaikilla muilla niitä oli käytössään vähemmän. Suosituin oli RSS -syöte, joka oli tarjolla 78 lehdessä.

Luonnontieteitä ja lääketiedettä edustavista 50 lehdestä 40:llä oli RSS -syöte, seitsemällä Twitter- ja kolmella Facebook -yhteys ja neljällä sosiaalinen kirjanmerkki -mahdollisuus. Blogia tarjosi neljä lehteä. Vastaavasta määrästä yhteiskuntatieteellisiä lehtiä 38 tarjosi RSS -syötettä, yksi YouTube -yhteyttä ja kuusi sosiaalista kirjanmerkkiä. Blogia, Twitter- tai Facebook -yhteyttä ei ollut yhdelläkään yhteiskuntatieteellisellä lehdellä. Yhdellä oli kuitenkin kustantajan sivujen kautta pääsy Facebookiin ja kahdella Twitteriin.

Osassa tutkituista tieteellisistä lehdistä verkko 2.0 -palvelut olivat tarjolla kustantajan verkkosivujen kautta. Tällöin blogiympäristö saattoi olla samanaikaisesti useamman saman kustantajan julkaiseman lehden käytössä.

Blogeista ei tutkituissa 100 lehdessä ole vielä tullut kovin aktiivisen viestinnän foorumeita. Joidenkin blogien kohdalla näytti siltä, että tieteellisen lehden blogiviestintä saattoi koskettaa populaarimpia vaikka silti vaativia aiheita, kuten mitä on terveys tai oluttölkkien tuotannon kemialla. Tämän tapaiset aiheet saivatkin paljon kommentteja osakseen. Blogilla näytti joskus olevan PR-arvo kustantajalle tai tieteelliselle lehdelle. Lehden edustajan blogikirjoituksessa todettiin näiden populaarien aiheiden tuovan näkyvyyttä muissa medioissa itse lehdelle tai kustantajalle. Toisaalta osassa blogeista pääasiallinen sisältö koski lehdessä ilmestyneitä artikkeleita, joihin blogipostauksista oli linkki. Näihin postauksiin ei tullut kommentteja lukijoilta. Myös Facebook- ja Twitter -yhteyksien sisältönä oli etupäässä lehdessä julkaistuja artikkeleita koskevia tietoja ja linkkejä artikkeleihin.

Twitteriä käytti neljä lääketiedettä edustavaa, yksi fysiikkaa ja yksi evoluutioekologiaa edustava lehti. Lehtien systemaattisuus Twitterin käyttäjinä vaihteli. ”Seuraajia” nämä lehdet olivat saaneet 334-2963. Itse ne seurasivat 0-1248 kohdetta. Jälkimmäisen luvun voi ajatella kuvaavan toimituskunnan tavoitetta informoida lukijoita jostakin tiedosta tai tapahtumasta lehden ulkopuolella.

Kokonaiskuvaksi nyt tutkittujen 100 tieteellisen lehden perusteella muodostuu, että sosiaalisen median välineitä ei ole kovin aktiivisesti otettu vielä käyttöön tieteellisissä lehdissä RSS-syötettä lukuun ottamatta, joka taas ei ole samalla tavalla vuorovaikutteinen kuin muut sosiaalisen median välineet. Vuorovaikutteisempia välineitä sovelletaan tällä hetkellä eniten lääke- ja luonnontieteissä. Joissakin blogeissa käydään sekä kiintoisaa että aktiivista keskustelua ja kommentointia, jolla on selvästi tieteellisten artikkeleiden kautta tapahtuvaa viestintää täydentävä rooli. Sosiaalisen median muodot ja käyttö kuitenkin jatkuvasti muuttuvat ja kehittyvät ja epäilemättä tämä sama koskee myös niiden soveltamista tieteellisessä viestinnässä.

Lähteet

Borgman (2007) *Scholarship in the digital age: information, infrastructure, and the internet*. Cambridge (Mass.), MIT Press.

Thelwall, Mike (2008) No place for news in social network web sites? *Online Information Review* 32(6): 726-744.

Torres-Salinas, Daniel - Delgado-Lopez-Cozar, Emilio (2009) Strategies to Improve the Dissemination of Research Results with the Web 2.0. *Profesional de la Informacion* 18(5): 534-539.

Wang, Xiaoguang, Jiang, Tingting & Ma, Feicheng (2010) Blog-supported scientific communication: An exploratory analysis based on social hyperlinks in a Chinese blog community. *Journal of Information Science* 36:5.